

KAJAANIN KAUPUNGIN LAUSUNTO

Eduskunnan talousvaliokunta pyytää kirjallista asiantuntijalausuntoanne:

Aika: perjantai 25.11.2022 klo 11.00

Asia: HE 207/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi

<https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+207/2022>

Asiantuntijalausuntoja asiassa pyydetään talousvaliokunnan toimialan näkökulmasta. Lisätietoja antaa tarvittaessa valiokuntaneuvos Maiju Tuominen, puh. 09 432 2293

Määräaika: Kirjallinen asiantuntijalausunto pyydetään toimittamaan viimeistään torstaina 24.11.2022 klo 12.00 mennessä.

Kajaanin kaupunki kiittää talousvaliokuntaa lausuntopyynnöstä. Lausunnossa on keskitytty lausumaan kunnille siirtyvien tehtävien rahoituksesta ja työmarkkinatuen uudesta rahoitusmallista.

1. Kunnille siirtyvien tehtävien rahoitus

Esityksessä esitetään ”Siirtyvien työvoimapalveluiden rahoitus kohdennettaisiin valtionosuuksien kustannuspohjaan kahdella eri kriteerillä: tehtävien arvioiduista kustannuksista 50 prosenttia kohdennettaisiin työttömien määrän perusteella ja 50 prosenttia 18–64-vuotiaiden asukkaiden määrän perusteella. Kotoutumiskoulutuksen arvioidut kustannukset kohdennettaisiin kuitenkin vieraskielisyyden perusteella, lukuun ottamatta kansainvälistä suojelua saavien ja heihin rinnastettavien henkilöiden kotoutumiskoulutusta, johon kunnille osoitettaisiin erillinen laskennallinen korvaus. Työikäisen väestön eli 18–64-vuotiaiden asukkaiden määrä ja työttömien määrä olisivat uusia valtionosuuskriteerejä. Työttömien määrä laskettaisiin niin sanotun laajan työttömyyden käsitteen mukaisesti, jolloin myös työvoimapalveluihin osallistuvat luetaan mukaan työttömien määrään. Valtionosuusjärjestelmään sisältyvä työttömyyskerroin säilyisi nykyisellään. Malliin sisällytettäisiin kahden vuoden siirtymäaika, jolla toteutettaisiin vaiheittainen siirtyminen laskennalliseen valtionosuusrahoitukseen siirtyvien tehtävien osalta. Kunnille siirtyvien tehtävien arvioiduista kustannuksista kohdennettaisiin arvioitujen kuntakohtaisten toteutuneiden kustannusten perusteella 50 prosenttia vuonna 2025 ja 25 prosenttia vuonna 2026. Laskennallisin

perustein kohdennettava osuus olisi mainittuina vuosina vastaavasti pienempi. Kolmantena vuonna rahoitus määräytyisi kokonaan laskennallisista kriteereistä.

Lausunto:

Esitys kunnille siirtyvien tehtävien rahoituksen kriteerien osalta on parempi kuin aikaisempi esitys. Aikaisemmassa esityksessä rahoitus kohdentui 70 prosenttia työikäisen väestön mukaan ja 30 prosenttia laajan työttömyyden. Kainuun alueen suurena haasteena on väestönkehitys, joka on viime vuosina ollut laskeva. Kehityksen suunnan muuttaminen tai lieventäminen edellyttää suurta määrää nuoria, sekä etenkin työikäisiä asukkaita Kainuuseen, että osaavan työvoiman saamista ulkomailta. Vuosina 2021–2030 työvoimasta poistuu Kainuussa 4000 henkilöä enemmän, kuin sinne tulee. Tämä tekee noin 445 henkilön vajeen vuodessa. Kunnan keinot lisätä työikäisen väestön määrää ovat rajalliset. Kajaanissa on panostettu elinvoimapaalveluissa niin kansainväliseen rekrytointiin, kuin muuttajien houkutteluun alueelle. Tämä haaste on valtakunnallinen ja mukana kilpailemassa osajista ovat kaikki muutkin Suomen kunnat. Vaatii siis pitkäjänteistä työtä, jotta työikäisen väestön määrään voidaan vaikuttaa positiivisesti. TE-palveluiden rahoituksen on siis hyvä pohjautua myös laajaan työttömyyteen. Laaja työttömyys onkin Kainuussa hyvin laskenut ja laskee edelleen. Kuntakokeilun myötä Kajaanin kaupungille avautui mahdollisuus vaikuttaa itse laajaan työttömyyteen, pääsemällä tekemään konkreettista pitkäjänteistä työtä kaikista haasteellisemmassa tilanteessa olevien työnhakijoiden kanssa. Tästä hyvästä työstä on jo nyt näyttöä kuntien työmarkkinatuen maksuosuuksien laskussa. Laajaan työttömyyteen vaikutetaan myös vahvalla alulla ja henkilökohtaisella asiakaspalvelulla jo heti työttömyyden alkaessa, jotta työttömyys ei pitkity. Näin ollen nyt esitetty rahoitusmalli kannustaa kuntia aiempaa mallia paremmin resursoimaan henkilöstöön ja vaikuttaviin työllistymistä edistäviin palveluihin myös vuonna 2025.

Siirtymäajan osalta ensimmäisen vuoden rahoituksen tulisi perustua kustannusten nykytilan mukaisesti. Näin huomattavan rahoituksen lasku johtaa väistämättä kunnat karsimaan kustannuksia palveluista ja henkilöstöstä. Siirtymäaikaa olisi suositeltavaa pidentää vähintään vuodella.

2. Kunnan vastuu työttömyysetuuksien rahoituksesta

Esityksessä esitetään ”Työttömyysetuuksien rahoitusta koskevaa sääntelyä muutettaisiin siten, että kunnan vastuu rahoituksesta laajenisi. Rahoitusvastuu laajenisi koskemaan työmarkkinatuen lisäksi peruspäivärahaa ja ansiopäivärahan perusosaa. Rahoitusvastuu alkaisi 10 prosentin suuruisena, sen

jälkeen, kun työnhakijalle on maksettu työttömyysetuutta 100 päivältä, ja kasvaisi portaittain työttömyyden pitkittyessä. Enimmillään kunnan osuus olisi 50 prosenttia sen jälkeen, kun työnhakijalle on maksettu etuutta 700 päivältä. **Kunnan rahoitusvastuu ei myöskään katkeaisi työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavan työttömyysetuuden osalta.** Kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden ja heihin rinnastettavien maahanmuuttajien osalta kunnalla ei kuitenkaan olisi rahoitusvastuuta työmarkkinatuesta kolmen vuoden ajalta ensimmäisestä kotikuntamerkinnästä. Muiden maahanmuuttajien osalta rahoitusvastuuta ei olisi yhden vuoden ajalta.”

Edellä mainitut korvaukset määritettäisiin **vuoden 2023 poikkileikkaustilanteen** mukaisilla työttömyysetuuksien maksatustiedoilla. Korvausten määrittämistä varten tiedot tarkistettaisiin vuoden 2024 tasolle ja korvauksissa otettaisiin lisäksi huomioon vuoden 2024 aikana voimaan tulevat työttömyysturvan perusosan suuruuteen säädetty muutokset. Korvausten kuntakohtaista kohdentumista ei tarkistettaisi jälkikäteen. Korvausten kokonaistaso kuitenkin tarkistettaisiin vuosittain kansaneläkeindeksistä annetun lain mukaisella kansaneläkeindeksillä, jotta niiden taso ei reaalisesti alenisi suhteessa poikkileikkaustilanteeseen. Korvaus olisi toistaiseksi pysyvä elementti osana kuntien peruspalvelujen valtionosuutta. Kunta, joka pystyisi edistämään työttömien työllistymistä ja siten vähentämään työttömyysetuusmenojaan, hyötyisi tästä taloudellisesti.

Lausunto:

Enimmillään kunnan osuuden laskeminen 50 prosenttiin, kun työttömyys on pitkittynyt yli 700 päivää, on ihan kannatettava asia, kuin myös rahoitusvastuun alkaminen 100 päivän kohdalta. Tämä rahoitusmalli tukee ajatusta vahvaan alkuun panostamisesta ja on uuden pohjoismaisen työvoimapalvelumallin myötäinen.

Kunnan rahoitusvastuun säilyminen myös palvelujen ajalta, taas heikentää asiakkaiden ohjaamista palvelutarpeen mukaisiin palveluihin. Tässä kohtaan rahoitusmalli ei tosiallisesti kannusta kuntia ratkaisemaan pitkäaikaistyöttömyyden haasteita taikka kohtaanto-ongelmaa, koska palveluihin ohjaaminen ei poista kunnan maksuvastuuta palveluun osallistumisen ajalta. Tosiallisesti tuolloin olisi kannattavampaa jättää juuri vaikeammassa tilanteessa olevat asiakkaat oman onnensa nojaan ja kotia työttömyysetuuksien varaan, kuin ohjata heitä tarvittaviin palveluihin.

TE-palveluiden uudistuksen rinnalla pitää saada aikaiseksi STM:n kanssa perusturvarahoitus ja eläkeuudistus. Tosiasiallisesti työhaluttomat ja työkyvyttömät tulisi ohjata oikeille etuuksille väliaikaisesti tai toistaiseksi työttömyysetuuden sijasta eikä työnhaun voimassaolon velvoitetta tulisi asettaa muiden etuuksien saamisen edellytykseksi. Tälläkin hetkellä Kela edellyttää työnhaun voimassaoloa, vaikka TE-palveluissa on monialaisesti todettu, ettei asiakas ole edistettävissä työllistymistä edistävien palveluin, työhön taikka koulutukseen. Yli 1000 päivää työmarkkinatukea saaneiden työttömien osalta rahoitusvastuu tulisi siirtää kokonaan hyvinvointialueiden vastuulle.

Kansainvälistä suojelua saavien osalta esitys on kannatettava, mutta muiden maahanmuuttajien osalta toivottaisiin samankaltaista kohtelua. Maahanmuuttajien työllistyminen avoimille työmarkkinoille ei tapahdu hetkessä, eikä edes vuodessa, koska kielen oppiminen ja yhteiskuntaan integroituminen sekä asettautuminen ottaa pidemmän ajan myös muillakin kuin kansainvälistä suojelua saavilla. Kotokoulutuksen kesto on nykyiseltään 2–5 vuotta ja kotokoulutuksen lain uudistuessa kesto tulisi olemaan enintään 2 vuotta.

Kunnan työttömyysetuuksien rahoitusvastuun laajentamisen korvaus tulisi määritellä enneminkin vuoden 2020 poikkileikkauksen mukaan, eikä vuoden 2023. Kuntakokeilu kunnat ja ei kuntakokeilussa mukana olevat kunnat ovat lähtökohdiltaan eri asemassa. Kajaanissa kuntakokeilun aikana työmarkkinatuen kuntaosuudet ovat lähteneet hyvin laskemaan ja laaja työttömyys vähentynyt. Onko tämä rangaistus hyvin tehdystä työstä? Olisiko ollut parempi jättää hakeutumatta kuntakokeiluun, niin kompensatio olisi ollut suurempi.